

onlain-entsyklopediia «Vikipediia». URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Res_judicata 12. Zahalnodostupna onlain-entsyklopediia «Vikipediia». URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Res_judicata 13. Osnovni pravovi systemy svitu: navchalnyi posibnyk / V. D. Hapoti, O. L. Zhylytsov, H. I. Vorzhevitina. Melitopol: FOP Odnoroh T. V., 2019. S. 30–31. 14. Strybko T. I. Vplyv hlobalizatsii na relihiino-pravovu systemu suchasnosti. *Suchasni tendentsii rozvytku zakonodavstva Ukrainy v konteksti provedennia derzhavnykh reform*: Materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Chernivtsi, 04.03.2021). Chernivtsi, 2021. S. 277–280. S. 277. 15. Zahalnodostupna onlain-entsyklopediia «Vikipediia». URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Res_judicata 16. Porivnialne pravoznavstvo (teoretyko-pravove doslidzhennia: monohrafiia / za red. O. V. Zaichuka, N. M. Onishchenko. Kyiv: Feniks, 2007. S. 319. 17. Bekhruz Kh. Porivnialne pravoznavstvo: pidruchnyk. Odesa: Feniks, 2009. S. 226. 18. Pasichnyk I. O., Tahiiev A. S. Spivvidnoshennia pravovoi systemy suchasnoho Izrailiu ta iudeiskoho prava. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2023. № 3. S. 59. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2023/11.pdf 19. Zahalnodostupna onlain-entsyklopediia «Vikipediia». URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Res_judicata

Dydikov Andriy. Comparative analysis of the resolution and prevention of judicial error in different legal systems

This article analyses the experience of countries belonging to different legal systems in resolving and preventing miscarriages of justice. The aim of the study is to determine whether the methods and ways of preventing and overcoming miscarriages of justice in countries belonging to a particular legal family can be applied to Ukrainian justice. The author determines that no special study of the issue of miscarriage of justice in different legal systems has been carried out in the national science, and therefore there is a need to study this issue.

In order to characterise miscarriages of justice in different countries, the author reveals the specific features of four legal families: Romano-Germanic, Anglo-Saxon, religious and traditional. Based on the results of the analysis, the author concludes that not all foreign experience of resolving and preventing judicial errors can be implemented into Ukrainian legislation. In particular, this is due to the specifics of legal understanding inherent in a particular legal family, as well as the level of legal awareness of the population.

Given the conclusions reached by the author in the article, an effective way to overcome miscarriages of justice is pre-trial and judicial dispute resolution with the involvement of a mediator, which is actively used in religious and traditional countries. In his opinion, the institute of reconciliation should be actively introduced into national legislation.

In addition, the article emphasises that enshrining the principle of consistency of case law of higher courts at the legislative level, based on the Anglo-Saxon «stare decisis», may reduce the quantitative indicator of miscarriages of justice in Ukraine. The author also justifies that, in order to avoid judicial errors by national courts, there is a need to introduce a court for minor cases, similar to Israel, as well as to introduce the positions of temporary military judges, following the example of common law countries.

Key words: miscarriage of justice, legal family, judicial enforcement, source of law, understanding of law.

DOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-813-821

УДК 342.7(477)+342.72/73(438)(043.5)

Р. В. БАБІЙ,

аспірант Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України*

ORCID: 0009-0004-0812-2624

ФУНКЦІЇ БІЗНЕС-ОМБУДСМАНІВ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

У статті досліджуються актуальні конституційно-правові проблеми становлення та реалізації діяльності бізнес-омбудсманів. Показані функціональна роль і значення бізнес-омбудсманів у механізмі захисту права на заняття підприємницькою діяльністю. Світовий досвід свідчить, що діяльність бізнес-омбудсманів є доволі широкою й охоплює різні аспекти підприємницької діяльності. Розкриваються основні принципи, які лежать в основі функціональної відокремленості, незалежності та організаційної різноманітності бізнес-омбудсманів.

Ключові слова: омбудсман, бізнес-омбудсман, функції бізнес-омбудсманів, права людини, підприємництво, бізнес, контроль, правова держава, демократія.

Babiy Roman. Functions of business ombudsmen in foreign countries

The article examines the current constitutional and legal problems of the formation and implementation of business ombudsmen's activities. The functional role and importance of business-ombudsmen in the mechanism of protection of the right to engage in entrepreneurial activity are shown. World experience shows that the activities of the business-ombudsman are quite broad and affect various aspects of business. The basic principles that underlie the functional separation, independence and organizational diversity of business-ombudsmen are revealed.

Key words: ombudsman, business-ombudsman, functions of business-ombudsman, human rights, entrepreneurship, business, control, rule of law, democracy.

Вступ. Необхідною складовою будь-якої демократичної правової держави є права людини, визнання і захист яких є її безпосереднім обов'язком. Україна, як повноправний член світового співтовариства, також проголосила права людини найвищою цінністю. Так, у ст. 3 Конституції України визначено: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави». Відповідно до цього держава взяла на себе зобов'язання створити необхідні

* **Babiy Roman**, Postgraduate Student of Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine

умови та визначити механізм належної реалізації проголошених прав і свобод, передбачити і встановити порядок захисту порушених прав тощо.

У багатьох країнах світу дієвою й невід'ємною складовою механізму захисту прав людини є інститут омбудсмана, який є субсидіарним органом у захисті прав людини від свавілля і неправомірних дій адміністративних органів та їх посадових осіб і не лише інституційно, а й функціонально належить до системи позасудового захисту прав людини.

Об'єднувальним фактором у визначенні структури правового статусу будь-якого омбудсмана (у тому числі й такого його спеціалізованого виду, як бізнес-омбудсман) є виокремлення його функцій, що визначають найважливіші якісні характеристики цього інституту та віддзеркалюють його роль і соціальне призначення. Тобто саме функції омбудсмана дають змогу визначити його сутність, видову характеристику, характер та основні нормативно-регламентовані напрями його діяльності та надають можливість найбільш чітко розкрити сутність конституційно-правової природи цього інституту.

Огляд літератури. У вітчизняній науці різні аспекти статусу омбудсманів у зарубіжних країнах досліджувалися у працях О. Д. Агєєва, С. В. Банаха, О. В. Батанова, Л. В. Голяк, К. О. Закоморної, О. В. Марцеляка, Н. С. Наулік та інших вчених, концептуальний аналіз яких переконливо доводить, що сутність інституту омбудсмана та його видову характеристику насамперед визначає функціональний аспект його діяльності. Саме функції є найважливішим елементом конституційно-правового статусу будь-якого органу чи посадової особи публічної влади. Це, безперечно, стосується й інституту омбудсмана, практична діяльність якого насамперед передбачає здійснення контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, що й визначає зміст його функцій.

Методологічною основою дослідження функцій бізнес-омбудсманів у зарубіжних країнах насамперед є системний, функціональний і порівняльний методи.

Постановка проблеми дослідження. Зарубіжний досвід свідчить, що економічні фактори дедалі більше впливають як на життя людини, так і на процеси формування демократичної державності в цілому, функціонування й організацію публічної влади. Сучасні суспільство й держава з метою свого оптимального та цивілізованого функціонування об'єктивно вимагають наявності системи взаємопов'язаних ринків, що втягує у свій обіг не тільки звичайні товари та послуги, а й саму працю, продукти культурної та інтелектуальної діяльності тощо. Вплив «ефекту економіки» відчувається практично на всіх суспільних структурах та інститутах. Політичне життя суспільства і держави чимдалі більше концентрується навколо створення умов для динамічного економічного розвитку¹.

Попри те, що для України, як і для більшості країн з ринковою економікою, обсяг втручання держави в соціально-економічну сферу мінімізований і має переважно непрямий характер, проте в Україні простежується надмірне

втручання державних структур у функціональну діяльність підприємницького співтовариства. Особливо слід відмітити, що часом таке втручання проявляється у певних формах тиску з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що часто має у своїй основі корупційний базис. Тому з метою забезпечення повноцінної реалізації конституційного принципу свободи підприємницької діяльності в сучасному світі особливої популярності набуває інститут бізнес-омбудсмана як спеціалізованого уповноваженого із захисту прав підприємців. Доктринальне осмислення цього досвіду, а також його рецепція на практиці є актуальним завданням сьогодення.

Мета і завдання дослідження. Метою цієї публікації є дослідження функцій бізнес-омбудсманів у зарубіжних країнах.

Виклад основного матеріалу. У сучасній вітчизняній конституційно-правовій науці під функціями омбудсманів розуміють основні напрями та види їх нормативно-регламентованої й організаційно-забезпеченої правозахисної діяльності, а також способи їх впливу на суспільні відносини, що розкривають якісну характеристику цього інституту, його соціальну сутність і призначення, визначають його місце і роль у забезпеченні реалізації й захисту прав і свобод людини і громадянина².

Тенденції сучасної спеціалізації та диференціації функцій омбудсманів полягають у використанні їх можливостей у захисті прав людини в окремих сферах життєдіяльності або як інституціональної гарантії окремих видів прав громадян. Виникнення, генезис і модифікація функцій омбудсманів пов'язані з розвитком інституту омбудсмана в цілому та його становленням у різних правових системах і країнах з різними формами правління та політичного устрою, яке відбувалося з урахуванням правових і культурних традицій відповідної держави, у зв'язку з чим його функції в різних країнах мають різне змістове наповнення.

Світовий досвід свідчить, що основними (поряд із традиційними і класичними функціями контролю) функціями бізнес-омбудсманів є такі: виступати на підтримку малого бізнесу та сімейного підприємництва відповідно до закону, політики та практики (адвокаційна функція); надавати допомогу щодо відповідних дій (функція допомоги) та виконувати будь-які інші функції, покладені на омбудсмана законом, насамперед це інформаційно-роз'яснювальна діяльність.

Наприклад, адвокаційна функція бізнес-омбудсмана Австралії включає: виявлення проблем діяльності малого бізнесу та сімейного підприємництва, що є наслідком відповідного законодавства, політики, практики; проведення досліджень і надсилання запитів за власною ініціативою омбудсмана щодо відповідного законодавства, політики, практики; розслідування питань за вказівкою міністра; консультування міністра з питань, які належать до компетенції омбудсмана; спільно працювати, наскільки це можливо, з відповідними органами Співдружності, штатів і територій для розробки національних стратегій щодо законодавства, політики і практики, які впливають або

можуть вплинути на малий бізнес і сімейне підприємництво; надання інформації, внесення подань чи рекомендацій, моніторинг і дослідження профільного законодавства, політики і практики; розгляд пропозицій щодо відповідного законодавства, політики, практики та надання порад міністру відповідно до пропозицій такого роду; просування найкращих практик у взаємодії з малим бізнесом і сімейним підприємництвом.

Функція допомоги (assistance function) бізнес-омбудсмена Австралії передбачає: реагування на прохання про надання допомоги щодо відповідних дій представникам малого бізнесу і сімейного підприємництва, зокрема шляхом надсилання запитів до інших установ Співдружності, штатів, територій або співпраці з установами Співдружності, штатів, територій з метою надання допомоги; надання допомоги у вирішенні спорів; омбудсман може рекомендувати альтернативний спосіб вирішення спорів, що виникають між представниками малого бізнесу та малого підприємництва з іншими органами³.

Виконуючи інформаційно-роз'яснювальну функцію, бізнес-омбудсман Австралії проводить дослідження законодавства, політики і практики, що впливають на малий бізнес і сімейні підприємства; звітує і дає поради міністру з цих питань; сприяє розслідуванню цих питань іншими особами; сприяє розробці національних стратегій з цих питань; розглядає пропозиції, які стосуються цих питань, і консультує з них міністра; просуває передовий досвід роботи з малими підприємствами і сімейними підприємствами.

Бізнес-омбудсман Австралії працює у тісній співпраці з галузевими (або як їх ще називають «індустріальними») омбудсманами, до обов'язків яких належить захист інтересів громадян у їх відносинах з різними постачальниками послуг, таких як телекомунікація, банківська справа, страхування, інвестиції, енергетика, водопостачання та громадський транспорт. Так, індустріальний омбудсман розслідує скарги та вирішує суперечки між фізичними особами (споживачами послуг) і постачальниками послуг. До індустріальних омбудсманів належать, зокрема: омбудсман енергетичної промисловості Західної Австралії (Energy Industry Ombudsman SA – EIOSA); мережа омбудсманів енергетичних і водних ресурсів (Australian and New Zealand Energy and Water Ombudsman Network – ANZEWN); омбудсман телекомунікаційної індустрії (TIO – Telecommunications Industry Ombudsman); омбудсман поштової галузі (Australia Post Ombudsman – PIO); інститут омбудсмена банківських і фінансових послуг (Banking and Financial Services Ombudsman – BFSO), представлений трьома службами – службою фінансового омбудсмена (Financial Ombudsman Service), службою кредитного омбудсмена (Credit Ombudsman Service Limited) та службою з розгляду пенсійних спорів, які стосуються пенсійного страхування (Superannuation Complaints Tribunal), що керуються у своїй діяльності спеціальним законодавством залежно від предмета спору та допомагають громадянам і малим підприємствам (у тому числі включеним до суб'єктів малого підприємництва) розглядати скарги щодо

фінансових послуг, які надаються банківськими установами та іншими постачальниками фінансових послуг⁴.

Також спеціальним законом визначені функції бізнес-омбудсмена Республіки Польща. Закон «Про Уповноваженого у сфері малого та середнього бізнесу» 2018 р. визначає, що Речник (бізнес-омбудсман) захищає права мікро-, малих і середніх підприємств, зокрема, повагу до принципу свободи економічної діяльності, неупередженість і рівне ставлення, сталий розвиток і принципи добросовісної конкуренції та поваги добрих звичаїв і законних інтересів підприємств.

Завдання та функції бізнес-омбудсмена Польщі охоплюють: надання висновків щодо проєктів правових актів, що стосуються інтересів підприємств, і правил ведення господарської діяльності на території Республіки Польща; допомога в організації посередницької діяльності між підприємцями та адміністративними органами; співпраця з неурядовими, соціальними та професійними організаціями, статутні цілі яких включають захист прав підприємств, а також із зарубіжними та міжнародними органами та організаціями з питань захисту прав підприємств; ініціювання та організація освітньої та інформаційної діяльності на місцях, пов'язані зі здійсненням підприємництва⁵.

Поряд з традиційними функціями і повноваженнями, які виконують й інші бізнес-омбудсмени, польський омбудсман має право на звернення до Верховного суду для вирішення розбіжностей тлумачення права в галузі законодавчих положень, що стосуються підприємницької діяльності, а також до Вищого адміністративного суду з клопотаннями про прийняття постанови щодо роз'яснення правових положень, застосування яких спричинило розбіжності в юриспруденції адміністративних судів; вимагати порушення адміністративного провадження, подавати скарги та касації до адміністративного суду, а також брати участь у цьому провадженні на правах прокурора⁶.

У 2020 р. були ухвалені зміни щодо розширення повноважень бізнес-омбудсмена Польщі. Завдяки цим змінам він отримав право щодо організації посередництва в суперечках між підприємцями й адміністративними органами; участі в цивільному процесі у сфері трудового права та в Установі соціального страхування, стороною якого є малий чи середній підприємець; доступу до файлів і документів. Можливість участі в цивільних процесах у галузі трудового права і права соціального забезпечення повинна стати новою компетенцією уповноваженого з прав людини у сфері малого та середнього бізнесу, але омбудсман зможе брати участь у такому розгляді за умови, що стороною такого розгляду є підприємець з сектору малого та середнього бізнесу, який письмово погоджується на участь омбудсмена в процесі або омбудсман до цього брав участь у адміністративному провадженні, яке передувало цьому судовому процесу⁷.

Прикладом країн, де бізнес-омбудсман функціонує на основі галузевого законодавства, можуть бути США, які мають найбільший досвід (навіть

порівняно із Західною Європою та Японією) державного регулювання та стимулювання діяльності малого бізнесу чи малих підприємств. Достатньо сказати, що спеціальне федеральне відомство – Адміністрацію малого бізнесу (Small Business Administration, SBA) було створено понад 50 років тому і в даний час воно є потужним, авторитетним та ефективним органом, важливість якого визначається не лише його безпосередньою допомогою малому бізнесу, а й насамперед організацією цієї допомоги із залученням ресурсів усієї країни: інших відомств, місцевої влади, вищої школи та дослідницького сектору, великих компаній та неприбуткових організацій.

Створення Національного омбудсмена США (бізнес-омбудсмена) (The Office of the National Ombudsman – ONO) регламентує Акт про чесну правозастосовну практику при регулюванні малого бізнесу (Small Business Regulatory Enforcement Fairness Act — SBREFA), або, як його ще називають, «Закон про справедливість регулювання малого бізнесу», яким на Адміністрацію малого бізнесу (Small Business Administration, SBA) як провідника федеральної економічної та індустріальної політики у цьому секторі економіки, де зосереджено функції формування національних програм сприяння малому бізнесу, спрямовані на надання фінансової, технічної, консультаційної та юридичної допомоги малим підприємствам на всіх етапах їх розвитку, та керівництва їх реалізацією, покладається обов'язок щодо створення посади омбудсмена з дотримання нормативних вимог щодо малого бізнесу⁸.

Варто зазначити, що всі програми SBA спираються на розвинену нормативно-правову базу, яка забезпечує баланс інтересів усіх учасників цих програм і, що особливо важливо, захист малих підприємств від небажаних для них поглинань чи втрати контрольних повноважень. Так, останнім часом введено в дію акт про гнучке регулювання (Regulatory Flexibility Act). Цей акт вимагає від усіх відомств ретельного аналізу впливу регулівних заходів, що вводяться ними, на малий бізнес, перш ніж ці заходи будуть представлені в Адміністративно-бюджетне управління (Office of Management and Budget, OMB). Відділу адвокатури SBA надано повноваження змушувати відомства дотримуватися цієї інструкції та пояснювати причини заходів, що вводяться в письмовій формі, які будуть публікуватися перед поданням до OMB. У свою чергу OMB повертатиме відомствам запропоновані нові правила, якщо вони не враховують повною мірою інтереси малого бізнесу. Посилюється координація між SBA та OMB на користь малого бізнесу.

Омбудсман є посадовою особою SBA, яку призначає на посаду керівник цього відомства. Управління Національного омбудсмена (ONO) є допоміжним ресурсом для малого бізнесу, який розглядає скарги щодо дотримання їх законних прав та інтересів, є «гарантом справедливого ставлення до невеликих державних установ і невеликих некомерційних організацій, які страждають від несправедливих та надмірних регулятивних заходів з боку федеральних відомств»⁹. Він насамперед займається проблемами неправильного

застосування до малого бізнесу існуючих регулівних норм, а також збирає усі відомості про негативний вплив на життєдіяльність малого бізнесу нових норм та правил, що виникають на федеральному чи місцевому рівнях. Ці питання та проблеми порушуються потім перед органами виконавчої та законодавчої влади.

У Казахстані створення інституту Уповноваженого із захисту прав підприємців (бізнес-омбудсмена) та забезпечення організації його діяльності передбачено Законом «Про Національну палату підприємців Республіки Казахстан», а його правовий статус визначається нормами Підприємницького кодексу 2015 р. Відповідно до ст. 307 Підприємницького кодексу Уповноваженим із захисту прав підприємців Казахстану є особа, яка призначається на посаду розпорядженням президента Республіки Казахстан, якому він підзвітний, з метою представлення, забезпечення і захисту прав і законних інтересів суб'єктів підприємництва в державних органах, а так само на захист інтересів підприємницької спільноти¹⁰.

Бізнес-омбудсман Казахстану наділений широкими повноваженнями: вносити в державні органи пропозиції щодо захисту прав підприємців, а також рекомендації щодо призупинення підзаконних нормативних правових актів; направляти в державні органи (посадовим особам), діями (бездіяльністю) яких порушені права й законні інтереси суб'єктів підприємництва, рекомендації щодо заходів для відновлення порушених прав, у тому числі залучення осіб, винних у порушенні прав і законних інтересів суб'єктів підприємництва, до відповідальності; в разі незгоди з думкою держорганів він може скеровувати клопотання до органів прокуратури з метою відновлення порушених прав підприємців; запитувати у державних органів (посадових осіб) інформацію, документи і матеріали, що зачіпають права та обов'язки суб'єктів підприємництва, за винятком відомостей, що становлять державну, комерційну, банківську та іншу охоронювану законом таємницю; подавати позови до суду від імені бізнес-спільноти; приймати інші законні заходи, спрямовані на відновлення порушених прав і законних інтересів суб'єктів підприємництва¹¹.

Висновки. Аналіз свідчить, що функції бізнес-омбудсманів як основні напрями та види його нормативно-регламентованої й організаційно-забезпеченої правозахисної діяльності є способами його активного впливу на суспільні відносини у бізнес-сфері. Вони розкривають якісну та змістову характеристику цього інституту, його соціальну сутність і призначення, визначають його місце і роль у забезпеченні реалізації та захисті прав людини у сфері економіки, насамперед права на підприємницьку діяльність. Основними ознаками функцій бізнес-омбудсмена є те, що вони спрямовані на досягнення й реалізацію головної мети даного інституту, розкривають його соціальне призначення, визначають способи й особливості організації різних типів і видів бізнес-омбудсманів та форми і методи їх діяльності й реагування.

Порівняльний аналіз особливостей нормативно-правового регулювання основних аспектів правового статусу бізнес-омбудсманів, включених у систему публічної влади, в окремих країнах світу свідчить про формування різних моделей і підходів до визначення юридичної природи та елементів правового статусу цих спеціалізованих омбудсманів та, відповідно, зміст і систему їх функцій.

1. Правове регулювання та економічні свободи і права: монографія / за ред. проф. М. Савчина. Ужгород: РІК-У, 2020. С. 142. 2. Банах С. В. Функції омбудсманів у сучасному світі: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. Маріуполь, 2014. С. 4–5. 3. Огляд іноземного досвіду законодавчого регулювання інституту бізнес-омбудсмена, особливості статусу бізнес-омбудсмена, його права та гарантії діяльності. *Європейський інформаційно-дослідницький центр*. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28918.pdf>. 4. Голяк Л. В. Інститут спеціалізованого омбудсмена щодо захисту прав споживачів: досвід Австралії та Нової Зеландії. *Вісник Запорізького Національного університету. Юридичні науки*. 2010. № 4. С. 29–34. 5. Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. o Rzeczniku Małych i Średnich Przedsiębiorców. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180000648>. 6. Zacharko Lidia, Zacharko Adrian. Rzecznik małych i średnich przedsiębiorców – jako pozasądowy organ ochrony praw przedsiębiorców. *Eunomia*. 2018. Nr. 2. S. 17–24. 7. Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców z większymi uprawnieniami. URL: <https://inforfk.pl/aktualnosci/7833881,Rzecznik-Malych-i-Srednich-Przedsiębiorców-z-wiekszymi-uprawnieniami.html>. 8. Small Business Regulatory Enforcement Fairness Act of 1996 104th Congress (1995–1996) URL: <https://www.congress.gov/bill/104th-congress/senate-bill/942>. 9. Чистякова І. І., Кривдина І. Б. Інститут бізнес-омбудсмена в Україні і мирі: історико-правовий аспект. *Інтелекція і влада*. 2017. Вип. 37. С. 124–139. 10. Предпринимательский кодекс Республики Казахстан Кодекс Республики Казахстан от 29 октября 2015 года № 375-V ЗРК. URL: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1500000375>. 11. Уполномоченный по защите прав предпринимателей. История института. URL: https://ombudsmanbiz.kz/rus/biznes_ombudsmen/istoriya_instituta/

References

1. Savchyn, M., red. (2020) *Pravove rehuliuвання та ekonomichni svobody i prava: monohrafiia*. Uzhhorod: Vydavnytstvo «RIK-U» [ukr.]. 2. Banakh, S. V. (2014) *Funktsii ombudsmaniv u suchasnomu sviti: porivnialno-pravove doslidzhennia: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.02. Mariupol* [ukr.]. 3. *Ohliad inozemnogo dosvidu zakonodavchoho rehuliuвання instytutu biznes-ombudsmena, osoblyvosti statusu biznes-ombudsmena, yoho prava ta harantii diialnosti. Yevropeiskiy informatsiino-doslidnytskyi tsentr*. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28918.pdf> [ukr.]. 4. Holiak, L. V. (2010) *Instytut spetsializovanoho ombudsmana shchodo zakhystu prav spozhyvachiv: dosvid Avstralii ta Novoi Zelandii. Visnyk Zaporizkoho Natsionalnoho universytetu. Yurydychni nauky*. № 4 [ukr.]. 5. Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. o Rzeczniku Małych i Średnich Przedsiębiorców URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180000648> [pl.]. 6. Zacharko, Lidia & Zacharko, Adrian (2018) *Rzecznik małych i średnich przedsiębiorców – jako pozasądowy organ ochrony praw przedsiębiorców*. *Eunomia*. Nr. 2. [pl.]. 7. Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców z większymi

uprawnieniami. URL: <https://inforfk.pl/aktualnosci/7833881,Rzecznik-Malych-i-Srednich-Przedsiębiorców-z-wiekszymi-uprawnieniami.html> [pl.]. 8. Small Business Regulatory Enforcement Fairness Act of 1996 104th Congress (1995–1996) URL: <https://www.congress.gov/bill/104th-congress/senate-bill/942>. 9. Chistjakova, I. I. & Krivdina, I. B. (2017) *Instytut biznes-ombudsmena v Ukrainie i mire: istoriko-pravovoy aspekt. Inteligencija i vlada*. Vip. 37 [rus.]. 10. *Predprinimatel'skij kodeks Respubliki Kazakhstan Respubliki Kazakhstan ot 29 oktjabrja 2015 goda # 375-V ZRK*. URL: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1500000375> [rus.]. 11. *Upolnomochennyj po zashhite prav predprinimatelej. Istorija instituta*. URL: https://ombudsmanbiz.kz/rus/biznes_ombudsmen/istoriya_instituta/ [rus.].

Babiy Roman. Functions of business ombudsmen in foreign countries

The article examines the current constitutional and legal problems of the formation and implementation of business ombudsmen's activities in the context of foreign experience. The functional role and importance of business-ombudsmen in the mechanism of protection of the right to engage in entrepreneurial activity are shown. World experience shows that the activities of the business-ombudsman are quite broad and affect various aspects of business. The basic principles that underlie the functional separation, independence and organizational diversity of business-ombudsmen are revealed.

The functions of business ombudsmen as the main directions and types of its regulatory and organizational human rights protection activities are ways of its active influence on public relations in the business sphere. They reveal the qualitative characteristics of this institute, its social essence and purpose, determine its place and role in ensuring the realization and protection of human rights in the sphere of economy, first of all, the right to entrepreneurial activity. The main features of the functions of the business ombudsman are that they are aimed at achieving and implementing the main goal of this institute, reveal its social purpose, determine the methods and features of the organization of various types and types of business ombudsmen and the forms and methods of their activity and response.

World experience shows that the main functions of the business ombudsman are the following: to support small business and family entrepreneurship in accordance with the law, policy and practice (advocacy function); provide assistance regarding appropriate actions (assistance function); perform any other functions assigned to the ombudsman by law or legislative instruments, for example, information and clarification.

A comparative analysis of the features of the legal regulation of the main aspects of the legal status of business ombudsmen included in the system of public authorities in individual countries of the world shows the formation of different models and approaches to determining the legal nature and elements of the legal status of these specialized ombudsmen and, accordingly, the content and system their functions.

Key words: ombudsman, business-ombudsman, functions of business-ombudsman, human rights, entrepreneurship, business, control, rule of law, democracy.